

Vandområdeplanerne (vandplanerne) og vandplanprojekt Fisketrappen

Hvad er vandplanerne?

Vandplanerne er en samlet plan for at forbedre det danske vandmiljø. De skal sikre renere vand i de danske søer, vandløb, kystvande og grundvand i overensstemmelse med EU's Vandrammedirektiv, der er udmøntet i national lovgivning via vandplanerne.

Vandrammedirektivet trådte i kraft den 22. december 2000. Direktivets formål er, at fastlægge en ramme for beskyttelse af alt overfladevand (vandløb, søer og vådområder), grundvand og kystvande i EU-landene. Direktivet tager udgangspunkt i vandløbsoplande med henblik på at sikre en helhedsorienteret beskyttelse og udnyttelse af såvel overfladevand som grundvand og kystvande.

Vandrammedirektivet fastsætter, at alt overfladevand, grundvand og kystvande skal have 'god økologisk tilstand' senest med udgangen af 2015. God økologisk tilstand betyder, at der er svage afvigelser i forhold til uforstyrret tilstand – altså svag påvirkning fra menneskelig aktivitet. Det er et krav i den forbindelse, at spærringer skal fjernes, hvilket er grundlaget for indsatsen ved Fisketrappen.

Hvis det ikke har været muligt at opnå målopfyldelse i første planperiode, kan fristen forlænges til udgangen af 2021, og er det nødvendigt med ekstra opsamling for at komme i mål, skal målopfyldelse være nået senest med udgangen af 2027. Den ultimative frist for de enkelte medlemslande for at komme i mål er altså 2027.

Vandplanerne er på baggrund af dette delt op i tre planperioder:

- Planperiode 1: 2009-2015
- Planperiode 2: 2015-2021 – sidste frist: 1. kvartal 2023. (Projekt Fisketrappen er en del af planperiode 2)
- Planperiode 3: 2021-2027

Rollefordeling

EU: Vandrammedirektivet.

Staten: Udarbejder vandplaner med indsatser og mål. Udpeger konkrete steder, hvor indsatser skal gennemføres, f.eks. ved Fisketrappen.

Kommuner: Implementerer vandplaner og gennemfører indsatser.

Lodsejere: Høres i flere omgange. Har mulighed for at klage. Har mulighed for erstatning.

I 2015 godkendte byrådene i alle kommuner en vandhandleplan med de overordnede rammer og planer for indsatser for deres kommune.

Det er således kommunernes opgave at implementere og gennemføre indsatser efter statens udmeldinger. Staten refunderer de kommunale udgifter, når de konkrete projekter, der implementerer vandplanerne er godkendt af staten. Holder kommunerne sig indenfor de rammer, staten opstiller for implementering og realisering, dækkes 100% af omkostningerne.

I de tre planperioder fastsætter staten krav og omfang i forhold til indsats. Det kan f.eks. være hvor mange km vandløb, og hvilke vandløb, der skal ske indsats i, for at opnå god økologisk tilstand. Staten fastsætter ligeledes hvilke virkemidler, der er til rådighed, for at opnå målopfyldelse.

Generel proces for vandplaner

For at opnå tilskud skal kommunen følge nedenstående proces:

1. Der anmodes om tilladelse og tilskud til at lave en forundersøgelse af et projekt.
2. Der udarbejdes en forundersøgelse af projektet (Projekt Fisketrappen er her i processen).
3. Forundersøgelsen godkendes af staten.
4. Der anmodes om udbetaling af refusion til den gennemførte forundersøgelse.
5. Der anmodes om tilladelse og tilskud til at realisere projektet.
6. Projektet realiseres.
7. Det realiserede projekt godkendes af staten.
8. Der anmodes om udbetaling af refusion for det gennemførte projekt.

Der kan i hver planperiode ansøges om forundersøgelse eller realisering af et projekt i to ansøgningsrunder om året: En i marts-april og en i august-september.

Anmodning om udbetaling af refusion skal ske senest 3 måneder efter afslutning af forundersøgelse eller realisering.

Staten forbeholder sig ret til 3 måneders sagsbehandlingstid i forbindelse med godkendelse af en anmodning om forundersøgelse eller realisering. Staten forbeholder sig ligeledes ret til 3 måneders sagsbehandlingstid i forbindelse med godkendelse af gennemført forundersøgelse og realisering, samt ved anmodning om udbetaling for forundersøgelse og realisering.

Kommunen har i udgangspunktet 1 år til gennemførelse af en forundersøgelse og 3 år til realisering af et projekt. Der er dog en udfordring med tidsrammerne i forhold til de puljer, der betaler for den enkelte planperiode, da de ikke følger samme tidshorisont som planperioderne. Et godt eksempel er planperiode 2: Et projekt, der får godkendt realisering i 2021, vil i princippet have 3 år til at blive færdig – altså til 2024. Men den pulje, der betaler for vandplan 2, lukkes med udgangen af 1. kvartal 2023.

Fisketrappen - processen

I vandplan 2 er Fisketrappen udpeget som en spærring, der hindrer fri passage for fisk til 250 km vandløb opstrøms Fisketrappen. Arbejdet med at skabe fri passage følger den generelle proces for vandplanprojekter.

I foråret 2016 ansøgte Hjørring Kommune om tilskud til at gennemføre forundersøgelse for vandplanprojekt Fisketrappen, som var udpeget af staten. Hjørring Kommune fik den 15. september 2016 tilsagn om tilskud til at gennemføre forundersøgelse frem til den 21. december 2017.

Kommunen nedsatte en følgegruppe for projektet. Følgegruppen blev sammensat med repræsentanter fra følgende foreninger og organisationer: Danmarks Naturfredningsforening Hjørring, Bindslev Gl. Elværk, Uggerby Kanofart, Sportsfiskerforeningen for Hjørring og Omegn, Tannisbugt Natur- og Vandplejeforening, Grøn Guide og BHE Bindslev.

Formålet med følgegruppen er, at den skal følge projektet og være med til at kvalificere udformning af projektet og bidrage med lokal viden.

Følgegruppen havde sit første møde den 10. januar 2017. Gruppen har efterfølgende holdt jævnlige møder, hvor den er blevet præsenteret for nye forslag og viden. Seneste møde i rækken blev afholdt den 3. marts 2020.

Følgegruppen var med til at arrangere et borgermøde i Bindslev den 7. marts 2017, hvor planer og tanker for, hvordan et projekt kunne se ud, blev præsenteret.

I maj 2017 var et færdigt udkast til projektet udarbejdet af den eksterne konsulent fra COWI. Udkastet var udarbejdet på baggrund af input fra borgermødet, respons og meget dialog med følgegruppen. Følgegruppen efterlyste nu yderligere input fra en anden konsulent vedrørende mulighed for en kanal parallelt med Uggerby Å. Kanalen skal føde Elværket med vand, og den skal anvendes til kanosejlads. Konsulentfirmaet Niras blev hentet ind for at komme med deres vurdering af dette spørgsmål.

Der blev udarbejdet et nyt forslag i perioden maj til august 2017. Følgegruppen var meget splittet i forhold til det nye projektforslag. Arbejdet i gruppen var præget af store uenighed. Den 10. oktober 2017 blev følgegruppen indkaldt til en ny opstart, hvor formålet var at se på hele projektet med friske øjne. Det skete på baggrund af henvendelse til borgermesteren og Teknik- og Miljøudvalget fra fraktioner af følgegruppen.

Forundersøgelsen kunne på baggrund af ovennævnte ikke overholde tidsfristen. Der blev derfor søgt om projektførlængelse frem til den 21. december 2018.

Teknik- og Miljøudvalget besluttede, at hele projektet skulle revurderes med ny konsulent. I januar 2018 startede en ny projektproces med EnviDan som konsulent.

EnviDan har på ny inddraget hele følgegruppen i udformning af et projekt, der kan opfylde de krav, staten stiller, og som kan tilgodese lokale interesser og interessekonflikter. Dette arbejde har udmundet i 3 scenarier, der blev fremlagt for Teknik- og Miljøudvalget i juni 2019. Følgegruppen var ikke enige om at pege på et scenarie. Teknik- og Miljøudvalget besluttede, at der skulle arbejdes videre med scenarie 3 med vandfaldstrappe og et langt stryg.

Følgegruppen har været samlet i september og oktober 2019, samt den 3. marts 2020, forud for Teknik- og Miljøudvalgets behandling. Der har desuden været hyppig dialog med følgegruppemedlemmer om udvalgte problemstillinger i hele projekteringsperioden hen over vinteren og frem til nu.

Den 4. marts 2020 anbefaler Teknik- og Miljøudvalget, at det udarbejdede projekt med baggrund i scenarie 3 gennemføres.

I forløbet er der flere gange søgt om projektførlængelse, da forundersøgelsen ikke kan afsluttes indenfor tidsfristen. Senest er der opnået projektførlængelse frem til den 31. december 2020.

Fisketrappen - hvad er status?

Der er udarbejdet et færdigt projekt med baggrund i scenarie 3, der så vidt muligt tilgodeser de forskellige interessenter, samtidig med at rammer og krav fra staten er overholdt.

Projektet mangler at blive endeligt godkendt i Byrådet.

Når projektet er godkendt i Byrådet, kan projektet gå videre i vandplanprocessen. Det betyder, at forundersøgelsen skal godkendes af staten. Når staten har godkendt forundersøgelsen, kan der anmodes om tilskud til realisering af projektet.

Næste ansøgningsrunde for anmodning om projektrealisering er i august – september 2020. Det er tvivlsomt, om vi kan nå denne ansøgningsrunde, idet projektet først forventes godkendt i Byrådet den 27. maj 2020. Staten har herefter 3-4 måneders sagsbehandlingstid. Ansøgning om projektrealisering kan derfor først forventes i ansøgningsrunden april-maj 2021.

Risikovurdering

Økonomi

Projektet har et anslået budget på knap 18,9 mio. kr. Overslaget er baseret på egne erfaringspriser og erfaringer indhentet fra andre store vandplanprojekter. Det anslåede budget skal kvalificeres i forbindelse med en snarlig licitation. Det er således ikke nødvendigvis de 18,9 mio. kr., der søges om hos staten, idet beløbet justeres efter licitationen, når vi kan se de reelle og bindende priser fra vindende entreprenør.

Rammerne for indhentning af priser på vandplanprojekter omfatter to væsentlige kriterier, som er krav fra staten: Der skal indhentes tilbud hos minimum tre entreprenører, og det er udelukkende laveste pris, der er afgørende for tildeling af opgaven.

Tilsagn om refusion til projektrealisering fra staten er således på baggrund af laveste pris i en tilbudsindhentning. Overskrides den økonomiske ramme i tilsagnet, skal kommunen selv betale differencen.

Den største økonomiske risiko i forbindelse med realisering af projektet er, at den entreprenør, der vinder licitationen, ikke kan løfte opgaven indenfor det afgivne tilbud, eller at entreprenøren ikke magter opgaven. Det er derfor altafgørende, at der sker en nøje vurdering og udvælgelse af dem, der kan byde på opgaven. Det er ligeledes vigtigt, at der i forbindelse med licitationen er kontrolmekanismer, der sikrer, at de afgivne tilbud ikke er urealistisk lave. Det sker blandt andet gennem en kritisk gennemgang og dialog med de bydende.

Tid

Det er tidligere nævnt, at realisering af projektet først kan forventes at påbegynde i efteråret 2021. Det betyder, at der er en reel risiko for, at projektet kommer under pres i forhold til tidsrammen frem til udgangen af 1. kvartal 2023. Hvis projektet påklages, kan projektet komme under yderligere tidspres.

Hvis projektet ikke er helt afsluttet indenfor den angivne tidsramme, skal kommunen selv betale alle omkostninger, idet det samlede projekt så ikke kan godkendes af staten indenfor den fastsatte tidsfrist.

Vejrforhold og jordbund

Den potentielt korte tidsramme til realisering af projektet gør projektet sårbart overfor dårligt vejr og uheld under realiseringen.

Der er vanskelige jordbundsforhold for gravearbejde på dele af projektstrækningen. Det gælder især i vådt vejr. En lang periode med vådt vejr vil således forsinke udførelsen.

Samtidig skal Uggerby Å ledes udenom der, hvor der graves. Hvis det skal lykkes på en god måde med lav risiko for jordskred og uden voldsomme foranstaltninger, skal det ske i en periode, hvor vandføringen er lille.

Kvalitet i projektet – rekreative faciliteter

Projektet har stor betydning for Bindslev. Følgegruppen peger på, at det bliver afgørende for Bindslevs ejerskab til det nye område, at der kan findes gode løsninger på genplacering af de rekreative faciliteter, som må flyttes på grund af vandplanprojektet. Samtidig har et arbejde omkring 'Destination Bindslev' været sat på pause under arbejdet med projekt Fisketrappen. Det er nu snart tid til at fokusere på det videre arbejde med genplacering og udbygning af de rekreative faciliteter. Omkostninger til genplacering af rekreative faciliteter er medtaget i projektet og refunderes af staten.

Projekt Fisketrappen kan give nye rekreative muligheder. Der skal håndteres store mængder jord, og jorden kan anvendes rekreativt og som en ressource i området, fremfor at transportere den væk. Der er dog langt fra plads til jorden i det eksisterende område. Derfor er administrationen i dialog med staten om muligheder for at opkøbe areal i området som en del af det statsligt finansierede projekt.

Normalt refunderer staten ikke omkostninger til opkøb af jord i forbindelse med vandplanprojekter. Administrationen har dog fået positive tilkendegivelser i dette tilfælde, idet transport af jord ud af området vil være en meget dyrere løsning. Det er dog endnu uvist, om der kan findes en løsning med staten om køb af areal til placering af jord. I det tilfælde, at det ikke lykkes, er det mange rekreative faciliteter, der skal genplaceres i området, og det kan blive vanskeligt at finde gode løsninger, som tilgodeser Bindslevs behov og ønsker.